

Jonas Balys

Lietuvių etnologas, folkloristas, spaudos darbuotojas, vienas žymiausių Lietuvos tautosakininkų, istorijos daktaras, LMA užsienio narys. Gimė 1909-07-02 Krasnovoje (Kupiškio valsčius). Mirė 2011-09-09 Napervilleje (Iliojaus valstija), palaidotas Šarlotesvilyje (Virdžinijos valstija).

1924 m. baigė Kupiškio progimnaziją, 1928 m. – Panevėžio mokytojų seminariją. Mokytojų paskatintas susidomėjo liaudies buitimi ir kultūra, seminarijoje vadovavo Tautotyros žinių ir senienų rinkimo draugijai. 1928 m. pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universitete. Dalyvavo Tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“ veikloje, 1929–1930 m. redagavo leidinį „Jaunoji Lietuva“. Vėliau tęsė studijas Graco, Vienos universitetuose. 1933 m. baigęs Vienos universitetą, gavo filosofijos daktaro laipsnį.

1934–1935 m. dėstė Vytauto Didžiojo universitete. Metus stažavosi Suomijoje. Remdamasis žymaus suomių folkloristo Aarne Antti Amatus pasakojamosios tautosakos klasifikavimo principais, susistemino per 3 tūkstančius pasakų. Būdamas Helsinkyje parengė lyginamąją tautosakos studiją „Griaustinis ir velnias Baltoskandijos kraštų tautosakoje“ ir ją VDU apgynė kaip habilitacinį darbą. 1935 m. Kaune įkūrus Lietuvių tautosakos archyvą J. Balys jam vadovavo iki 1944 metų. Jo iniciatyva leidžiamas tęstinis leidinys „Tautosakos darbai“ (1935–1940 m. pasirodė septyni tomai). 1942–1943 m. dėstė Vilniaus universitete, buvo Tautotyros katedros vedėjas.

1944 m. pasitraukęs į Vokietiją, Freiburge dirbo Vokiečių liaudies dainų archyve. 1946–1948 m. buvo tautosakos ir etnografijos ekstraordinariu profesoriumi Pabaltijo universitete Hamburge. 1948 m. persikėlė į Jungtines Amerikos Valstijas, dirbo Bloomingtone, Indianos universitete, Tautosakos institute įžymaus folkloristo Stitho Thompsono asistentu ir kartu čia dėstė

Baltijos tautų kultūrą ir rusų folklorą. 1951–1989 m. leido daugiatomį leidinį „Lietuvių tautosakos lobynas“, apimančią pagrindines lietuvių tautosakos sritis ir žanrus (išėjo 11 tomų). 1964–1967 m. vadovavo Lituanistikos institutui, 1966 m. įsteigė metraštį „Lituanistikos darbai“. 1970–1976 m. ir 1979–1980 m. buvo tautininkų žurnalo „Naujoji viltis“ redaktorius. Aktyviai reiškėsi lietuvių išėivijos visuomeninėje ir kultūrinėje veikloje. 1979–1981 m. – Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) vicepirmininkas informacijos ir spaudos reikalams. Bendradarbiavo Lietuvių enciklopedijoje, periodinėje spaudoje.

1956–1981 m. dirbo Kongreso bibliotekoje Vašingtone kaip Baltijos šalių specialistas. Lyginamuoju istoriniu metodu tyrinėjo tautosakos siužetus, jų geografinį paplitimą. Susistemino apie 16 tūkstančių autentiškų spausdintų ir Lietuvių mokslo draugijos fonduose bei Lietuvių tautosakos archyve saugomų rankraštinių lietuvių pasakų bei sakmių variantų.

Į Vakarų pasitraukusio J. Balio tautosakos ir etnologijos tyrinėjimai spausdinami Vokietijoje, Šveicarijoje, Švedijoje. Per savo mokslinės veiklos metus J. Balys išleido 34 mokslo studijas, paskelbė daugiau kaip 600 publikacijų. Sudarė tautosakos katalogų, parengė tautosakos rinkinių: „Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogą“ (1936), „Lietuvių liaudies baladžių katalogą“ („Lithuanian Narrative Folksongs“, 1954), katalogą „Indijos žodinė kūryba“ („The Oral Tales of India“, su S. Thompsonu, 1958); parašė tautosakos studijų „Perkūnas lietuvių liaudies tikėjimuose“ (1937), „Lietuvių liaudies baladės“ (1938), „Lietuvių vestuvių papročiai“ („Litauische Hochzeitsbraeuche“, 1946), „Baltų mitologija“ („Baltische Mythologie“, su H. Biezaju 1965), „Lietuvių liaudies pasaulėjauta tikėjimų ir papročių šviesoje“ (1966), parengė tautosakos rinkinių „Lietuvių sąmojus: liaudies anekdotai“ (1937), „Lietuvių liaudies sakmės“ (1940), „Lietuvių dainos Amerikoje“ (2 d., 1958–1977), „Suvalkiečių liaudies kūryba Amerikoje“ (1988).

1994 m. profesorius Jonas Balys išrenkamas Lietuvos mokslų akademijos užsienio nariu, tais pačiais metais J. Baliui paskirta Jono Basanavičiaus premija. 1999 m. jis apdovanotas Gedimino IV laipsnio ordinu.

Parengė

LMA Organizacinio skyriaus vyriausioji specialistė
Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.
Repšienė, Rita. Jonas Balys. Visuotinė lietuvių enciklopedija.
Nuotrauka iš VLE.